

Benoît Vitkine

I Ryssland tjänar segern 1945 kulturen av ett krig utan slut

Ur *Le Monde*, 10 maj 2023

Under Putins tid vid makten har Ryssland årligen firat segerdagen över nazismen med militära segerparader. Så även i år, fast i mycket mindre skala. Man har helt inställt parader i minst 23 städer.

Vapenuppvisningen i Moskva var förvånansvärt tunn. Man brukar uppvisa militär styrka med mängder av modern krigsmateriel, men inte denna gång. I år visades inte ett enda flygplan. Förra året rullade en kolonn moderna stridsvagnar fram längs Röda torget, men denna gång bara *en* (!!!) av den urgamla modellen T-34.¹

Paradens enda stridsvagn var en ålderdomlig T-34 (bilden från TV-sändningen)

Men vad betyder det att bara en ålderdomlig stridsvagn visades upp? Att man har helt slut med moderna stridsvagnar? Nej, så illa/bra är det nog inte, för i parader på andra orter sägs att det fanns gott om pansar.² Så orsaken måste vara en annan. Det har spekulerats i att man inte vill släppa in starka arméstyrkor i Moskva för att minska risken för militärkupp.

En helt annan fråga är varför man fortsätter att år efter år ha den här typen av parader som inte förekom på sovjettiden? Det är det som diskuteras i den följande artikeln.

MF

För andra året i rad har det årliga firandet den 9 maj av den sovjetiska segern över nazismen omvandlats till ett propagandaredskap för kriget i Ukraina. I ryska städer paraderar foton av soldater som stupat vid fronten i Ukraina sida vid sida med stupade under andra världskriget.

¹ Produktionen började 1940 och fortsatte till 1958. Se svenska Wikipedia: <https://sv.wikipedia.org/wiki/T-34>

² Se t ex följande klipp från Kaliningrad: <https://www.youtube.com/watch?v=4uMOGO15-3k>

Och den pågående rekryteringskampanjen åberopar sig till stor del på detta förflutna – i Volgograd uppmanas unga män på affischer att engagera sig ”för Stalingrad!”, som staden tidigare hette. På skolor och förskolor får barnen defilera i militära kläder, endera från andra världskriget eller de som bärs av Kremles styrkor idag.

Ett ytterligare steg har tagits: när Vladimir Putin den andra maj, på distans, invigde en spårvägslinje i Mariupol (10 kilometer av de 100 som fanns före invasionen) jämförde han situationen i staden med vad som rådde i Leningrad under den tyska blockaden 1941-1944. För att ge ökad trovärdighet åt den parallellen hade veteraner från blockaden av Leningrad förts från Sankt Petersburg till Mariupol. Och för att konstatera ”det man var kapabel till då kan åstadkommas nu också”.

Jämförelsen mellan det Stora fosterländska kriget (det ryska namnet på andra världskriget) och ”den speciella militära operationen” i Ukraina är exempel på fantasier och förvrängning av historien av det mest cyniska slag. Bör man i fallet Mariupol påminna om att förstörelsen är resultatet av den belägring som staden utsattes för i månader ... av den ryska armén? Att ens nämna detta faktum kan resultera i att ryssar hamnar i fängelse.

Denna användning av det senaste världskriget tillkom inte 2022, för ryssarna har den haft en nyckelroll för att godta aggressionen mot Ukraina. Alltsedan Vladimir Putin 2012 kom tillbaka i Kreml har minnet av segern 1945 varit en hörnsten i en total revidering av rysk historia. Den har gått ut på att ge landet en fast och mytisk identitet – av en nation som inte kan vara annat än offer för ett angrepp och som bara nazister kan ligga bakom.

Det var vid ungefär samma tidpunkt, 2012, som ett nytt slagord kom i förgrunden, och till stora delar började upprepas av befolkningen: slut på det traditionella ”Aldrig mera”, plats åt ”Vi kan göra om det”. På sina bilar, eller på barnvagnar omvandlade till stridsvagnar i papp, skrev tusentals ryssar: ”Till Berlin”, ”Till Washington”, ”Till Lissabon” ... Med andra ord, kulten av segern 1945, skapad under sovjettiden, har omvandlats till en kult av kriget.

2020 betecknade sociologen Igor Eidman armékatedralen – en byggnad i militära färger, fylld av bilder av kriget, som just invigdes i utkanterna av Moskva – som tempel för en ”synkretisk religion” jämförbar med ”hedniska indoeuropeiska stammars kult av kriget, stupade krigare, vapen”. Femton månaders krig i Ukraina har lett till ett nytt steg. Efter att de ryska makt-havarna försökt göra konflikten osynlig bakom eufemismen ”specialoperation” och behålla en viss normalitet i vardagen är målet nu att förbereda folkopinionen på ett krig utan slut.

Den kursändringen förklaras framför allt av objektiva konstateranden: att det kört fast vid fronten, att antagonismen med Väst ser ut att bli varaktig och sträcka sig bortom krigsskådeplatserna i Ukraina. Till detta kommer president Putins totala oförmåga att förklara för sitt folk vad en ”seger” kan röra sig om. Det enda perspektiv han angett är att förstärka armén det närmaste årtiondet.

”Martyrer”

Antagonismen gentemot Väst har också den vårdats omsorgsfullt. Den 9 maj 2021 hävdade Putin i sitt tal att ”det sovjetiska folket stått ensamt” mot nazismen och uttraderade därmed de allierades insats.

Utöver dessa konstateranden, eller på grund av dem, framställs kriget nu gärna som något gott: ett sätt att ”rena” det ryska folket, ett avgörande inslag i dess identitet, och nationens sätt att uppfylla sin historiska uppgift. Och sådana ordalag hörs inte bara från ultranationalistiskt eller ultrakonservativt håll. Vladimir Putin har inte dröjt till 2022 med att omtala ryssarna som ”martyrer”: ”Vi hamnar i paradiset, de andra går det åt helvete för.” Vid ett möte med påstådda mödrar till stupade soldater hyllade han dessa ”döda hjältar” och jämförde dem med

”cirka 30 000 döda i trafikolyckor varje år och lika många av alkohol”. Vid ett möte nyligen med skolelever var guvernören i distriktet Chantys-Mansis än mer direkt i sitt ordval. Natalja Komarova vägrade låta kriget bara förknippas med tristess och sorg och lät barnen få veta: ”Kriget är kärlek, kriget är en vän, kriget är framtiden”.

”Putin och kretsen kring honom ser kriget som något normalt och att krig rått sedan länge”, säger sociologen Grigorij Judin. ”Vad som förändrats är att detta krig gått in i en aggressiv fast och att det inte ser ut att finnas någon väg ut ur det.” Judin anser att den sortens diskurs påverkar befolkningen genom att leda över individuellt och kollektivt missnöje. Också det något som påminner om andra världskriget, eller snarare det sätt Sovjetunionen valt att göra det till en av sina grundläggande myter. Det var inte förrän 1965 som den första militärparaden hölls för att högtidlighålla tyskarnas kapitulation – i ett läge av stagnation i Sovjetunionen då dess ledare insett att det var enklare att påminna befolkningen om ett ärorikt förflutet än att måla upp någon strålande framtid.

Översättning: Björn Erik Rosin

Mer om firandet

[Putins tal på segerdagen: ”Det pågår ett krig mot oss”](#) (SVT)

[Rädsla och paranoia präglar firandet av den ryska Segerdagen](#) (Yle – finsk TV)

[Anna Laurén om segerdagsfirandet i Ryssland](#) (DN)

[Russia's Victory Parade Lacks the Usual Firepower](#) (kommentar, *Bloomberg*)

[Russia's Victory Day Parade: Putin watches single tank drive down Red Square](#) (video från paraden, *The Telegraph*)